

XX

*Congrès de Metges i Biòlegs
de Llengua Catalana*

LLIBRE D'ACTES

VOLUM II

Andresa

2017

EDITA

Societat Andorrana de Ciències

© de l'edició: Societat Andorrana de Ciències

© de l'edició: Fundació Alsina i Bofill

© de l'edició: Althaia. Xarxa Assistencial Universitària de Manresa

© dels texts: els seus autors

Primera edició: Manresa, abril de 2019

Coordinació de l'edició: Lluís Guerrero i Sala

Imatge gràfica i disseny: Joan Pujol i Ros

Direcció de la publicació: Societat Andorrana de Ciències
Centre Cultural la Llacuna
Carrer Mossèn Cinto Verdaguer, 4, 2n
AD500 Andorra la Vella (Principat d'Andorra)
Tel.: +376 829 729; Fax: +376 852 383
E-mail: sac@andorra.ad

Dipòsit legal: AND-15-2019
ISBN: 978-99920-61-45-9

Activitat acreditada pel Consell Català de Formació Continuada de les Professions Sanitàries — Comisión de Formación Continuada del Sistema Nacional de Salud amb 1,4 crèdits. (09/020157-MD)

UNIVERSITAT D'ANDORRA

Als estudiants que assisteixin al congrés i portin la certificació d'assistència, se'ls reconeixeran 0,5 crèdits europeus en crèdits de lliure elecció de les titulacions estatals de la Universitat d'Andorra.

EL PROJECTE DEMCAT: UNA POSADA AL DIA DE LA TERMINOLOGIA MÈDICA CATALANA

Joan Sala Pedrós¹
M. Antònia Julià i Berruezo²
Oriol Ramis Juan³

1,2,3. Projecte DEMCAT. noudemcat@gmail.com

1. Projecte DEMCAT. 7272jsp@comb.cat

2. Centre de Terminologia TERMCAT. Barcelona (Barcelonès). majulia@termcat.cat

3. Projecte DEMCAT. oriol@epirus.cat

RESUM

En una jornada de treball, el juny de 2016, un grup de professionals de ciències de la salut van debatre sobre aquesta pregunta: ¿disposem d'una terminologia catalana adequada, actualitzada i accessible per a desenvolupar normalment les activitats de l'entorn assistencial i científic biomèdic?

En aquesta línia es va iniciar fa més de set anys el projecte DEMCAT del qual presentem aquí els seus antecedents, entre els quals hi ha la voluntat de fer-lo possible des d'institucions de referència en els àmbits de la llengua i la salut: l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears i la seva Fundació, l'Institut d'Estudis Catalans, Enciclopèdia Catalana SLU, el Centre de Terminologia TERMCAT i el Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya. A aquest grup impulsor cal afegir la participació a diferents nivells d'altres institucions que hi aporten recursos materials i humans, com ara la Fundació Dr. Antoni Esteve. També n'explicuem el seu funcionament i els resultats obtinguts fins ara.

Els objectius del projecte, que es descriuen en un decàleg, inclouen compilar una terminologia de ciències de la salut en llengua catalana posada al dia i

completa, actualitzable permanentment, amb equivalències en altres llengües i correspondències amb llenguatges científics, amb l'aval dels experts i de la comunitat d'usuaris, que gaudeixi del suport institucional, que permeti un ús normalitzat dels termes catalans en tots els àmbits professionals de la salut i que pugui ser implantada en els sistemes d'informació sanitària.

Exposem en detall les iniciatives del diccionari en línia i del portal de continguts demcat.cat que, com la resta d'activitats del projecte, es basa en una extensa xarxa de professionals de la salut que volem consolidar i ampliar.

PARAULES CLAU: DEMCAT · Diccionari · Medicina · Llengua catalana · Terminologia.

ANTECEDENTS DEL PROJECTE

En una jornada de treball que va tenir lloc el juny de 2016, un grup de professionals de ciències de la salut de disciplines diverses van debatre sobre aquesta pregunta: ¿disposem d'una terminologia catalana adequada, actualitzada i accessible per a desenvolupar normalment les activitats professionals de l'entorn assistencial i científic biomèdic?

La resposta no és simple: encara que hi ha una llarga tradició d'ús i creació de termes mèdics en llengua catalana —per exemple, el *Diccionari de medicina de Corachan* (1936), el *Diccionari enciclopèdic de medicina* (DEM) d'Enciclopèdia Catalana (1a ed. 1990, 2a ed. 2000 i 1a ed. en línia 2003) o el conjunt d'obres terminològiques de ciències de la salut elaborades pel TERMCAT (des de 1985)—, els experts assistents a la sessió van coincidir que calia fer un esforç d'actualització i compleció d'aquest coneixement terminològic per a contribuir a l'ús ple i normal de la llengua catalana en tots els àmbits i no quedar enrere en la cursa de l'excel·lència en recerca biomèdica feta des de Catalunya.

En aquest context es va plantejar, l'any 2007 un projecte de renovació i posada al dia de la terminologia catalana de les ciències de la salut continguda en el DEM. En aquesta iniciativa pública i privada de partenariat estan actualment implicades diverses institucions de referència en els àmbits de la llengua i la salut a Catalunya: l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears (ACMSCB) i la seva Fundació, l'Institut d'Estudis

Catalans (IEC), Enciclopèdia Catalana SLU, el Centre de Terminologia TERMCAT (TERMCAT) i el Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya (Dept. de Salut). A aquest grup impulsor cal afegir la participació a diferents nivells d'altres institucions que hi aporten recursos materials i humans, com ara la Fundació Dr. Antoni Esteve. En aquest llarg procés, el projecte ha passat a denominar-se DEMCAT (el nou *Diccionari enciclopèdic de medicina en català*). [1,2]

UNA FITA COL·LECTIVA AMB UN DECÀLEG D'OBJECTIUS

El desenvolupament del projecte es fonamenta en dos pilars: el primer, un diccionari en línia, en curs d'elaboració, que recull la terminologia de la salut posada al dia, amb la participació directa i el consens dels especialistes en les tasques de revisió i compleció d'entrades i de normalització de neologismes mèdics; el segon, un portal web, com a eina de comunicació i dinamització que difon la terminologia actualitzada i cohesiona la comunitat d'usuaris. La feina duta a terme en aquestes dues línies de treball té com a objectiu integral que la terminologia resultant gaudeixi de l'aval dels experts i de la implicació del col·lectiu que la utilitza.

Al llarg d'aquests anys, paral·lelament al treball terminològic ininterromput de posada al dia i revisió de les dades, l'estructura operativa del projecte s'ha anat teixint i posteriorment consolidant. El 2014 es va constituir un consell editorial que ha vetllat pel desenvolupament i l'estratègia de les actuacions i ha guiat les passes que s'han anat fent durant aquest temps (les referències detallades es poden ampliar en els articles citats a la bibliografia) [3,4,5,6].

Com a síntesi d'aquesta feina de prospecció i construcció s'ha elaborat un decàleg que sintetitza els objectius progressivament assolibles, a curt i a mitjà termini: a) completar la posada al dia de la terminologia de ciències de la salut en llengua catalana; b) sostenir l'actualització permanent de les dades; c) garantir una eina multilingüe, amb equivalències en altres llengües; d) obtenir l'aval dels experts; e) gaudir de la confiança de la comunitat d'usuaris; f) disposar de suport institucional referencial; g) assegurar l'ús normalitzat de la terminologia; h) possibilitar la implantació en el sistema de salut; i) facilitar la interrelació amb els sistemes d'informació sanitària, i j) potenciar la dimensió internacional del DEMCAT.⁷

EL DICCIONARI EN LÍNIA I EL PORTAL DE CONTINGUTS

Diccionari en línia. Com ja s'ha exposat, l'objectiu substancial del DEMCAT és l'elaboració d'un diccionari de medicina i ciències de la salut en llengua catalana renovat, coherent amb l'estat dels coneixements actuals, les noves tecnologies de la informació i els valors, interessos i necessitats de la societat catalana d'avui. Per això aquesta obra, a diferència de les predecessores, s'ha concebut i s'ha desenvolupat com una obra digital, un diccionari en línia, format que fa possible la construcció i l'actualització permanents i la possibilitat d'adaptació a l'evolució dels escenaris digitals.

El corpus terminològic inicial han estat les dades del *Diccionari enciclopèdic de medicina* (DEM), sobre les quals es van dur a terme un seguit d'actuacions globals entre 2011 i 2012: la migració informàtica de les dades digitals originals, l'adaptació de la informació per a adequar-la a l'estructura d'una base de dades terminològica i la classificació temàtica de les entrades del diccionari, tractaments previs imprescindibles per a fer una edició digital actualitzada de l'obra. Entre 2013 i 2015 es van iniciar les tasques de construcció del nou DEMCAT, en què es va completar la depuració de les remissions entre denominacions i la sinonímia i es van incorporar dades noves procedents de repositoris terminològics del TERMCAT.

Finalment, el maig de 2015, quan es va presentar públicament el projecte, es va mostrar per primera vegada el diccionari en línia DEMCAT, consultable directament en el web del TERMCAT (http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/183/) i accessible des del portal de continguts terminològics DEMCAT (www.demcat.cat). Des d'aquella data, es fa una actualització completa de les dades amb periodicitat semestral.

A dia d'avui el diccionari conté prop de 72.500 fitxes, classificades en més d'una setantena d'àrees temàtiques, d'acord amb un arbre conceptual que agrupa les nocions segons les disciplines actuals dels estudis de ciències de la salut. Cada fitxa conté la denominació catalana, amb sinonímia si escau, una definició, els equivalents en castellà, francès i anglès (eventualment, en alemany i italià i, en els casos pertinents, nomenclatures científiques diverses), notes complementàries i la indicació de les àrees temàtiques en què s'inclou

el terme. Per a facilitar que els usuaris puguin ponderar la informació, es fa servir un sistema de marcatge simple, amb etiquetes descriptives que identifiquen les fitxes en què s'ha treballat i el tipus d'intervenció que s'hi ha fet; a saber, en ordre de progressió de la revisió: *fitxa en curs de revisió*, *fitxa modificada*, *fitxa revisada* i *fitxa validada*, amb indicació de l'any corresponent a la intervenció.

El treball anual inclou una feina de revisió sistemàtica sectorial, en unes àrees concretes; s'ha començat per les àrees de cirurgia general, farmacologia, immunologia i salut mental, i gradualment s'hi aniran incorporant la resta de camps del coneixement de la salut. Aquesta feina es complementa amb la revisió puntual de termes d'interès, determinats per l'actualitat informativa (*chikungunya*, *malaltia de l'Ebola*) o els interessos de la societat (termes relacionats amb esdeveniments com, per exemple, La Marató de TV3 de 2016, que va permetre actualitzar termes d'ictus i lesions cerebrals i medul·lars traumàtiques). A banda, s'atenen els suggeriments i les consultes dels usuaris, atenció que es tradueix en la millora i alta d'entrades (per exemple, la nova fitxa *reposicionament de fàrmacs* per a l'anglicisme *drug repositioning*).

Portal de continguts DEMCAT. Des de l'inici del projecte, es va apostar per una visibilització digital basada primerament en la presència a la xarxa amb un canal propi, objectiu que es va concretar en l'obertura del portal de continguts DEMCAT (www.demcat.cat), per a aglutinar totes les actuacions necessàries en la creació d'una comunitat d'usuaris dinàmica i implicada. La voluntat és que el portal esdevingui una eina de consulta pràctica i actualitzada i es consolidi com un punt de trobada per al treball col·laboratiu d'institucions i professionals de l'àmbit.

Fins al moment les actuacions efectuades han consistit en la posada en marxa del portal i en el seu manteniment, ajustat en cada moment a la situació del projecte. Es va optar per una sortida pública amb una estructura mínima, dotada únicament dels elements essencials, per a anar consolidant la presència digital amb més flexibilitat i d'acord amb les possibilitats de creixement en cada moment. A dia d'avui, en presentar aquesta comunicació, hi ha en curs una remodelació de l'espai web per adaptar-lo a l'evolució del projecte mateix i a les noves possibilitats tecnològiques actuals.

UNA XARXA DE PROFESSIONALS

El projecte DEMCAT no seria possible sense la implicació i l'expertesa d'una àmplia xarxa de professionals multidisciplinaris. A banda de la col·laboració intrínseca entre especialistes en la matèria i terminòlegs com a tret inherent a la metodologia del treball terminològic, en aquest projecte és cabdal aconseguir, a més a més, un alt nivell d'entesa i d'executivitat per a coordinar eficaçment les aportacions de tots els participants. Així, les dinàmiques i els fluxos de treball han anat encaminats a establir mecanismes de sinergia entre professionals de diverses especialitats i disciplines. Gràcies a la implantació institucional i a les filials de l'ACMSCB, s'han mantingut contactes amb professionals del conjunt de territoris de parla catalana, per explorar vies de cooperació en el projecte, de moment tot just apuntades però amb voluntat mútua de refermament futur.

Creació d'una xarxa de comitès terminològics i d'una societat científica.

Tot el treball terminològic del projecte es fonamenta en la cooperació amb una xarxa de comitès assessors que cobreix les diverses disciplines de les ciències de la salut, tant amb un enfocament acadèmic com de pràctica assistencial. Els comitès terminològics, formats principalment per membres de les societats científiques de l'ACMSCB, juntament amb experts d'altres institucions, es coordinen mitjançant un Consell Científic, liderat per una societat dedicada al llenguatge d'especialitat de les ciències de la salut: la Societat Catalana del Diccionari Enciclopèdic de Medicina (SOCDEMCAT). La missió d'aquesta societat, a banda de la promoció de la terminologia mèdica en llengua catalana, és servir de punt de trobada entre les persones interessades a treballar en el diccionari i d'espai de promoció per a la millora de l'ús del català en l'àmbit professional de la salut.

Organització de sessions de treball i de debat. Amb la voluntat d'apropar la realitat del projecte als seus usuaris i col·laboradors naturals, s'han dut a terme sessions de treball i debat vinculades, en la mesura del possible, a les activitats regulars de les societats científiques de l'ACMSCB. Addicionalment, el juny de 2016 es va organitzar la 1a Jornada de Reflexió Estratègica del DEMCAT, que esmentàvem a l'inici d'aquest article. La contribució dels assistents va ser molt valuosa i la discussió enriquidora i productiva, fins el punt que una part dels aspectes que es van assenyalar aquell dia avui ja són (o comencen a ser) una realitat [7].

Promoció de sessions de presentació i formació. El model de funcionament amb la xarxa de comitès terminològics confereix una nova dimensió a la xarxa de societats científiques de l'ACMSCB. Afavorida per una relació professional i acadèmica amb molts anys d'experiència, aquest model de col·laboració vol transforma la xarxa en una comunitat de pràctica activa que aprofiti el coneixement i l'expertesa personal, amb l'ajut d'eines col·laboratives i d'un sistema de formació per als professionals participants. Una de les línies de creixement del projecte és crear un sistema de mentories que permeti l'intercanvi d'experiència i la transferència de coneixement entre els participants, amb trajectòries professionals, bagatges d'expertesa i perfils humans diversos.

Difusió del projecte en canals especialitzats. Simultàniament a les presentacions a les seus de les societats científiques i la participació en jornades i congressos, des de bon inici s'ha promogut la comunicació del projecte en canals especialitzats, tant en el camp de la llengua i la terminologia com en el de les ciències de la salut, en forma de comunicacions i articles (els més significatius se citen en la llista de la bibliografia, al final d'aquest text).

CONCLUSIONS I PROPERES PASSES

Plantejat com una empresa a mitjà i a llarg termini, el DEMCAT avança pas a pas amb concrecions significatives a curt i a mitjà termini: des de les actualitzacions semestral del diccionari en línia a les publicacions en revistes, les presentacions en societats i la participació de professionals en l'elaboració de l'obra, tal com s'ha explicat al llarg d'aquest article.

En el full de ruta del projecte, la pauta per a les properes passes preveu aquestes línies de treball: a) la revisió de continuïtat del corpus terminològic en les àrees en què s'està treballant, d'acord amb una planificació i gràcies a la col·laboració de les societats científiques de l'Acadèmia; b) la incorporació de noves dades procedents d'altres projectes terminològics sectorials (ja sigui existents, ja sigui *ex novo*, en àrees emergents); c) la difusió i implantació de la terminologia revisada; d) el creixement de la xarxa i la comunitat DEMCAT, connectades i dinamitzades entorn del portal DEMCAT un cop remodelat; e) la consolidació de la cooperació amb l'Administració sanitària, especialment per a garantir la interoperabilitat de la terminologia del nou diccionari amb les terminologies mèdiques emprades en la història clínica compartida de

Catalunya (HCCC), i f) l'establiment de sinèrgies amb nous agents (com ara la universitat o les empreses del sector, centres de recerca), sempre amb la mirada atenta cap als nous conceptes i les tendències en les ciències de la salut.

Un projecte d'aquesta envergadura, complex per naturalesa i per la gran quantitat de persones i voluntats implicades, demana confiança i perspectiva per encarar els reptes que es van presentant i flexibilitat i persistència per anar variant el rumb, si cal, sense perdre la referència de la destinació final. Per això aquest article s'acaba amb la citació d'uns versos de David Jou, físic i poeta (i membre durant molts anys del Consell Supervisor del TERMCAT), que conviden a mirar endavant amb decisió: «A la proa del llenguatge el món és nou, i la vida hi canta i el futur hi balbujeja».

BIBLIOGRAFIA

1. RAMIS, Joaquim; FOZ, Màrius; JULIÀ, M. Antònia. «La història del 'Diccionari enciclopèdic de medicina'. *Annals de Medicina*. Vol. 95 (2012), núm. 3, p. 138-144. <http://www.acmcb.es/files/499-171-FITXER/dellibre.pdf>
2. RAMIS i CORIS, Joaquim; FOZ i SALA, Màrius; JULIÀ i BERRUEZO, M. Antònia. «El *Diccionari enciclopèdic de medicina*: Un llarg trajecte amb futur». *Terminàlia* (2013), núm. 7, p. 38-41.
3. SALA PEDRÓS, J.; EQUIP DEMCAT (Consell Editorial). «La cirurgia general i el nou diccionari enciclopèdic de medicina». A: *Llibre commemoratiu. Inauguració del curs 2015-2016*. Barcelona: Societat Catalana de Cirurgia, 2015. p. 91-106.
4. RAMIS, Oriol [et al.]. «DEMCAT: Un projecte de renovació i continuïtat per al Diccionari enciclopèdic de medicina». *Annals de Medicina*. Vol. 99 (2016), núm. 1, p. 45-48. http://www.acmcb.es/files/499-363-FITXER/de_llibre.pdf
5. JULIÀ i BERRUEZO, M. Antònia. «Coneixeu el nou *Diccionari enciclopèdic de medicina* (DEMCAT)?». *COMB: Revista del Col·legi de Metges de Barcelona* (2016), núm. 147, p. 47.
6. «El *Diccionari enciclopèdic de medicina*». *COMB: Revista del Col·legi de Metges de Barcelona* (2016), núm. 147, p. 46. [entrevista a Oriol Ramis i Joan Sala].
7. BOSCH, Fèlix [et al.]. «Una responsabilitat històrica i una necessitat bàsica: el *Diccionari enciclopèdic de medicina*. A propòsit de la primera jornada sobre el projecte DEMCAT». *Annals de Medicina* [Barcelona], Vol. 100 (2017), núm. 1, p. 39-47. <http://www.acmcb.es/files/499-416-FITXER/dellibre1.pdf>